

ЗАКЛЮЧНИЙ ВИСТУП

*П.Т. Саблук, д.е.н., проф., академік УААН,
директор ННЦ “Інститут аграрної економіки”, Герой України*

Шановні колеги, друзі! Організація проведення Конгресу у Вінниці і наше спілкування на ньому мені сподобалося. Часто приходиться виступати на телебаченні, по радіо, в газетах, журналах, на конференціях і симпозіумах, і Ви мої думки знаєте, тому не буду повторюватися. Хотів би звернути увагу на нові економічні явища, які не повинні залишатися поза нашою увагою. Сьогодні, наприклад, Поліські області виробляють продукцію тваринництва в межах 40% у загальній структурі, а в Одеській, Дніпропетровській та інших областях південної зони України тваринництво займає у валовій продукції лише 10-15%. Тому в структурі аграрного виробництва повинно бути розумне співвідношення, розумна достатність питомої ваги конкретної продукції. Адже якщо є науково обґрунтована структура виробництва, то розвивається і воно, і вирішуються соціальні проблеми. Наприклад, якщо є тваринництво, то є органічні добрива, люди, село і т. ін.

Так само ми оцінюємо й реформи: я не виключаю, що десь зробили добре, десь забігли вперед, а десь відстали, але рухатися вперед треба було. Історія розставить в свій час все на свої місця. В даний час у наукових колах більшість сходиться на тому, що все було зроблено правильно, тільки окремі складові позиції не доведено до логічного завершення. І дуже добре, що наука, тобто ми з вами, взяли на себе вирішення багатьох питань, відповідальність за те, що треба щось робити, щоб виправити становище, щоб ввести оцінку землі, єдиний податок, започаткувати роботу бірж і т. ін. Все це було нове, була дискусія як зараз навколо структури виробництва, про що я тут згадував. Але в нас вистачило здорового глузду роз'яснити й відстояти свої позиції. Все це я підвожу до того, шановні друзі, що вже у лютому новій владі ми зобов'язані викласти свої пропозиції чи у формі проектів указу президента, чи проектів законів, які ми обговорювали на нашому зібранні, запропонувати пакет документів щодо завдань, які нова влада повинна вирішувати. Тоді будемо знати, що ми донесли. У своїх пропозиціях будемо посилятися, в тому числі й на Конгрес центрального регіону, як на нашу загальну думку, влада повинна прийняти цей пакет завдань, тому до владних структур ми повинні обрати тих, хто бачить цю перспективу, хто прислухається до нас. А

якщо вони бачитимуть ретроспективу, то хто забезпечить продовольчу безпеку, і якщо люди недоїдають, то навіщо така держава і навіщо ті представники, кому вона делегує свої функції.

Якщо узагальнювати, шановні друзі, проблеми, які ми обговорювали, то на перше місце після кожного виступу слід поставити ціновий механізм. Через ціну, через неї і тільки через неї ошукують селянина, причому з нашої мовчазної згоди. Не дискутуючи ні з ким, хочу ще раз повторити: є загальновідома формула ціни, тому давайте сконцентруємо зусилля навколо цієї формули, адже ціна виробництва – ціна для виробника, ціна виробництва дорівнює нормативній собівартості плюс норма прибутку на капітал і поділено на 100%. Наше завдання домогтися у влади розуміння того, що якщо немає 15% дохідності, то немає сенсу вести діяльність. Ми забрали від селянина капітал землі. Ми і влада побоюємося цього слова, а капітал – це 500 млрд. грн. по державі. Якщо 500 млрд. грн. помножити на 15% по Україні – це 75 млрд. грн. У цьому році за розрахунками В.Я. Месель-Веселяка повинні мати ≈ 75 млрд. грн. прибутку в сільському господарстві. Учасник Конгресу Д.І. Дема у своєму виступі зауважив, що економіка – це вміння прибутково господарювати, якщо аграрник не вміє прибутково господарювати – то там немає економічних знань. Якщо 15% помножити на 500 млрд. грн. – це 75 млрд. грн. мінус 5 млрд. грн., отримаємо 70 млрд. грн., які через недолуге економічне і цінове регулювання ми щорічно забираємо від селянина. А якщо хочемо і вміємо прибутково господарювати, то не слід знову починати непотрібну дискусію – бути чи не бути ринку землі! Там 500 млрд. грн. – це капітал, або назвіть його активом. Та якщо ми не визнаємо землю капіталом, то заберемо від селянина доходи. Капітал – це вища точка розуміння ринку землі, це не купівля-продаж землі, це визнання вартості цього ресурсу, це передбачення отримання на цей ресурс такої же норми дохідності, як і на інші види ресурсів, як у будівництві, промисловості, банківській справі і т.д.

В основі ринкової ціни має бути ціна виробника. Ми повинні підготувати проект указу президента чи закону з обґрунтованими доказами, щоб на сільське господарство поширювалася ця формула, яка стосується й видобутку газу, вироблення електроенергії, складання машини. Цю формулу ми ігноруємо без малого вже сто років по відношенню до селянина. У нас є розрахунки по кожному виду продукції щодо мінімальних цін. Ми екстраполюємо погані тенденції на ціни на перспективу, а не об'єктивні закони. Нам пропонують

мінімальні ціни на молоко вищого гатунку 2600 грн., а за формулою розрахунку за об'єктивними законами має бути 4997 грн. Тобто ми маємо мінімальні ціни, удвічі нижчі, і так по всіх видах продукції. А звідси й інтерес до виробництва продукції. Шановні економісти, шановні керівники, необхідно усвідомити, що село сьогодні вимагає в економічній діяльності ставитися до нього так, як і до інших сфер діяльності. Під капіталом ми повинні бачити ресурс землі, як ціноутворювальний фактор ціни.

Наведу приклад по цукрових буряках, що ближче Вінниччині. Якщо гектар землі під посіви буряків становить 10 тис., то виробнику його повинні доплатити до витрат 1500 грн. ($10000 \times 15\%$) за кожний гектар. Щоквартально проводяться засідання на рівні уряду, вирішуючи, що робити з буряком. Почали доплати з 500 грн., тоді 750 грн., тепер 1000 грн. За простим математичним розрахунком, 10 тис. грн. треба помножити на 15%, тобто потрібно доплачувати 1500 грн., не доплатите – не зберуть, не будуть вирощувати, не буде інтересу. Це – мінімальна ціна. Мінімальна ціна по зерну повинна бути 1400 грн. – це мінімальна гарантована ціна, яка забезпечує інтерес селянина сіяти, а зернотрейдери купують по 800 грн. Наша позиція має бути саме такою. Шановні друзі, якщо ми не відстоїмо нашу позицію щодо ціни, дискусії триватимуть. Погоджуюся з Д.І. Демою, що всі види податків зводяться до прибутку. А коли ми через ціну забрали, а тоді кажемо і шукаємо якісь обхідні шляхи, то це ненормальне явище.

З точки зору економістів аграрників слід розглядати землю як ресурс. Ми багато говоримо про земельну реформу, але не бачимо її мети. А основна мета – вирішення проблеми економіки селянина, села і сільського господарства в цілому. Для цього й проводиться земельна реформа. Вона не зводиться до дій: купив-продав, це не реформа. І якщо ми не будемо притримуватися наведеної формули, то ціновий механізм не спрацюватиме.

Ми з Григорієм Миколайовичем говорили про те, що Звягільський вже землю кидає, Азовсталь також кидає, тому що їм не вигідно, бо і в них з об'єктивними законами не рахуються. А коли б ми розповсюдили об'єктивні економічні закони на село, в тому числі і на своє рідне, і в ньому не будемо платити зарплату, як хоча б в середньому по державі, ніхто туди своїх дітей не пошле працювати. А поки на селі зарплата вдвічі нижча, тому що вдвічі менша ціна. А коли зарплату вирівняємо і плюс до цього селянин матиме ще якість вигоди у вигляді свіжої продукції, то він поїде в село. Інших методів немає і не може бути.

І ще одна проблема. Я був у Белгороді, і хотів би, щоб ми перенесли досвід їх господарювання на Вашу область, Григорій Миколайович. Ви з Віктором Яковичем мене інтригуєте на нашу співпрацю в цьому питанні. Я стовідсотково «за», щоб Ваш університет, наш інститут спільно провели такий експеримент і все те, що ми обговорювали, знайшло практичне втілення. Губернатор Белгородщини Г.С. Савченко ставить, наприклад, перед керівниками районів питання, що ти за керівник району, якщо у районі немає ні птахофабрики, ні свиноферми, погані дороги, відсутні соціальні стандарти, кластери і т.ін.? І коли я поїхав разом із губернатором у глибинку, попросив зайти у будь-яку хату, він запропонував господарю – продайте мені це обійстя, то він назвав суму в межах 120 тис. дол. США, або в десять раз більше, ніж в Україні. Ціну господар обґрунтував тим, що в селі є все необхідне: соціальне облаштування, газ, вода, робота на фермі, дітей возять до школи, у районі – в басейн і т.д. Якщо ми не матимемо в кожному районі ні птахофабрики, ні свинокомплексу, і не робитимемо це так, як у Белгородській області, то будемо плодити лише чиновників. Тому я радий, що І.М. Заболотний назвав 64 програми розвитку галузей АПК в області. Але ці програми мають відображати якусь систему управління. А яка вона в Белгороді? Наприклад, молочне скотарство. В них немає незасіяних земель, як у моєму селі Потоки у Жмеринському районі. Там оголошується, що є 100 га необроблюваних земель, на ній будується сімейна молочна ферма на 100 корів (по області вже є 100 таких ферм). Переможець конкурсу на сімейну ферму стає в ній господарем. Тобто на основі програм по області – птахівничих, свинарських, молочних і т.д. – оцінити по кожному району, як справи в цих галузях. Під ці об'єднання області потрібно розробити програми і тоді процес буде керованим. І навколо свинарства в районі повинна функціонувати свинарська структура, вона комусь повинна підпорядковуватися. У Белгороді створено обласне кормове об'єднання, яке забезпечує кормами сімейні молочні ферми. Воно забирає молоко, гарантує господарю 30% доходів, і таким чином вони вирішують питання пенсійного забезпечення працюючих на фермі селян. А ми більше кричимо про диспаритет, а самі той диспаритет не хочемо зрозуміти (навіть через формулу).

Або візьмемо проблему кредитування. Сільське господарство без нього не може жити! Це істина! Якщо банки не працюють, то давайте створювати кредитні спілки, кредитну кооперацію. Що для цього треба? Треба вчитися. У вас 27 районів, треба від кожного з них

вибрати відповідальних людей, зібрати їх, навчити правил кредитної кооперації, дати їм ліцензію. Створити в Жмеринці кредитну спілку, щоб її голова зібрав із 40 сільських населених пунктів району економічно грамотних людей, які б створили в них кредитні кооперативи. Замість цієї роботи їдемо у Францію, США, Канаду вчитись кредитної кооперації, а в себе елементарних поступів у цьому напрямі не робимо.

Нині немає більш відповідальних завдань як економічний блок. Ми багато напрацювали, багато зробили, але не допрацювали з точки зору свідомості, пропаганди, наполегливості. Давайте нашу наполегливість перенесемо на все суспільство, щоб зберегти село, удвічі підвищити мінімальну гарантовану ціну відповідно до законів економіки. Наприклад, у Чехії в структурі роздрібної ціни вартість молока становить 70%, у нас – 28%, бо ми дозволили діяти посередникам, вони знають, як ці закони проігнорувати, але ціна роздрібна, що в Чехії, що в Україні однакова, але там роздрібна ціна висока, але якби ми розраховали справедливую вартість молока, це б відштовхнуло посередників.

У Канаді, наприклад, є пшеничне управління, воно керує цією галуззю, але в основі управління – селянин (фермер), найбільше платять йому, щоб його не образити, а не посередники, а в нас навпаки – селянин отримує найменше.

І насамкінець. Я дуже радий тому, що в нас відбулась така розмова. Нам дуже важливо, Антон Станіславович, Григорій Миколайович, а це представники центральних областей, якщо ми будемо разом відстоювати істину, то ми сприятимемо розвитку сільського господарства і держави. Хотілося б, щоб ми з позиції економіки дивилися на всі ці справи. Ще раз бажаю успіху цьому гарному вузові!